

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم
دانشکده تفسیر و معارف قرآن قم

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم قرآن مجید

موضوع:

بررسی دیدگاه های مختلف درباره وحیانی بودن الفاظ ومعانی آیات قرآن

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین دکتر عبدالرضا زاهدی

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین دکتر حسین علوی مهر

نگارنده:

توفیق فام

(بهار)

۱۳۹۱ هـ

ندا

(ش.)

این پایان نامه دارای نشانه ای چند از الهی بودن آنست. ذات نامتناهی نشانه هایش نیز نامتناهی است و کسی را یارای آگاهی از تمامی آن ها نیست. الهی بودنش را خود راهنما شده است؛ پس آنچه در این دفتر است از اوست و به سوی اوست. شایسته تر از خودش کسی نیست که به حضورش تقدیم شود!

و تقدیم به:

پدر و مادر مهربانم

که صفای نگاهشان بدرقه پشتکارم بود.

تقدیر و تشکر

مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ

از زحمات تمامی کسانی که صمیمانه در این پایان نامه یاریم دادند از جمله، مسئولین محترم دانشگاه علوم و معارف قم، آقایان دکتر راغبی، دکتر حسین زاده، جناب آقای اسمی، آقای خانی و مسئول محترم کتابخانه سرکار خانم الفتی و مسئول محترم خوابگاه خانم پورقیومی و خدمات و رهنمودهای بی پایان استاد ارجمندم جناب آقای دکتر عبدالرضا زاهدی و راهنمایی اساتید بزرگوار آقایان دکتر حسین علوی مهر و دکتر علی شریفی و دکتر احمد آکوچکیان و مسئولین محترم کتابخانه عمومی و علوم قرآنی دانشکده علوم قرآنی شهرستان مراغه و کتابخانه آیت الله سیستانی و کلام و ادیان و آیت الله مرعشی نجفی و دانشگاه قم و دانشگاه تهران و دانشگاه تبریز و حوزه های علمیّه شهرستان مراغه و بناب و جامعه الزهراء قم و در نهایت خانواده و دوستان دانشجوییم بخصوص خانم زهره زمانی، مرضیه عبدالله خانی، زینب حسینی و فاطمه بخشیان، نهایت تشکر و قدردانی را دارم و از خداوند متعال سلامتی و طول عمر برایشان و خانواده هایشان مسألت می نمایم.

چکیده

یکی از مسائلی که در تاریخ علم کلام همواره مورد بحث و مناقشه بوده است، مسئله کلام باری تعالی می‌باشد؛ به تبع آن چیستی و چگونگی وحی به مثابه تجسم کلام الهی، مورد گمانه زنی‌ها و رهیافت‌های نظری مختلفی از تبیینی کاملاً فراطبیعی تا تبیینی طبیعی، قرار گرفته است. وحیانی بودن نصّ از مباحث مهمّ وحی است و طبق دیدگاه مسلمانان، یگانه مصدر منبع وحی و آیات قرآن کریم، در لفظ و معنا، خداوند حکیم است.

برخی از نویسندگان و روشن فکران معاصر با نفی الهی بودن قرآن، برای آن منشأ بشری فرض نموده‌اند و برای آن مصادر و منابع مختلفی ذکر کرده‌اند و قرآن را تعبیر پیامبر از تجربه شخصی خود دانسته‌اند که در قالب الفاظ و کلمات در می‌آید؛ اما شواهد تاریخی و آیات قرآن نشان می‌دهد که وحی به قدرت مقتدر غیبی مستند است و پیامبر(ص) هیچ گونه مداخله‌ای در آن نداشته است.

کلید واژه ها: وحی، متن قرآن، ساختار واژگان و ترکیب آیات، تحدّی، منبع و مصدر قرآن، کلام

الهی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات
۲	۱-۱-۱- مقدمه
۵	۱-۱-۱- بیان مسأله
۶	۱-۱-۲- علت انتخاب موضوع، اهمیت و ضرورت آن
۶	۱-۱-۳- پیشینه پیدایش مسأله
۹	۱-۱-۴- پیشینه پژوهش های مسأله
۱۰	۱-۱-۵- سؤال اصلی پژوهش
۱۰	۱-۱-۶- سئوالات فرعی پژوهش
۱۰	۱-۱-۷- فرضیه های پژوهش
۱۱	۱-۱-۸- اهداف پژوهش
۱۱	۱-۱-۹- روش پژوهش
۱۲	۱-۱-۱۰- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها
۱۲	۱-۱-۱۱- جنبه جدید و نوآوری تحقیق
۱۲	۱-۱-۱۲- نتایج علمی و عملی تحقیق
۱۳	۲-۱- مفهوم شناسی
۱۳	۱-۲-۱- وحی
۱۳	۱-۲-۱-۱- وحی در لغت
۱۸	۱-۲-۱-۲- کاربردهای قرآنی وحی
۱۹	۱-۲-۱-۲-۱- تقدیر الهی در نظام هستی

- ۱۹ هدایت غریزی ۲-۲-۱-۲-۱
- ۲۰ القای امر از جانب شیطان ۳-۲-۱-۲-۱
- ۲۰ اشاره ۴-۲-۱-۲-۱
- ۲۰ الهام و در دل افکندن ۵-۲-۱-۲-۱
- ۲۰ پیام الهی به فرشتگان ۶-۲-۱-۲-۱
- ۲۱ فرستادن روح به پیامبر ۷-۲-۱-۲-۱
- ۲۱ عصمت و تأیید عملی پیشوایان ۸-۲-۱-۲-۱
- ۲۲ ارتباط نبوی ۹-۲-۱-۲-۱
- ۲۲ ارتباط گفتاری خداوند با پیامبر ۱۰-۲-۱-۲-۱
- ۲۳ وحی در اصطلاح ۳-۱-۲-۱
- ۲۳ تعریف حکیم لاهیجی ۱-۳-۱-۲-۱
- ۲۳ تعریف زرقانی ۲-۳-۱-۲-۱
- ۲۴ تعریف محمد رشیدرضا ۳-۳-۱-۲-۱
- ۲۴ تعریف محمد فریدوجدی ۴-۳-۱-۲-۱
- ۲۴ تعریف محمد عبده ۵-۳-۱-۲-۱
- ۲۴ تعریف محمد بن حسن طوسی ۶-۳-۱-۲-۱
- ۲۴ تعریف علامه محمد حسین طباطبایی ۷-۳-۱-۲-۱
- ۲۵ تعریف شهید مرتضی مطهری ۸-۳-۱-۲-۱
- ۲۵ تعریف محمد محمدی ری شهری ۹-۳-۱-۲-۱
- ۲۵ تعریف یوسف نوظهور ۱۰-۳-۱-۲-۱
- ۲۵ تعریف هادی صادقی ۱۱-۳-۱-۲-۱
- ۲۵ تعریف محمد سعیدی مهر ۱۲-۳-۱-۲-۱

- ۲۶-۱-۲-۱-۳-۱۳- تعریف حسین جوان آراسته..... ۲۶
- ۲۶-۱-۲-۱-۳-۱۴- تعریف جواد ایروانی..... ۲۶
- ۲۶-۱-۲-۱-۳-۱۵- تعریف جواد محدثی..... ۲۶
- ۲۶-۱-۲-۱-۴- خصوصیات وحی در قرآن کریم..... ۲۶
- ۲۶-۱-۲-۱-۴-۱- مبدأ وحی خداوند حکیم است..... ۲۶
- ۲۷-۱-۲-۱-۴-۲- وحی تعلیم الهی است..... ۲۷
- ۲۷-۱-۲-۱-۴-۳- وحی دریافتی آگاهانه است..... ۲۷
- ۲۸-۱-۲-۱-۴-۴- وحی ارتباطی درونی است..... ۲۸
- ۲۹-۱-۲-۱-۴-۵- وحی تنزل یافتن حقایق عالی در سطح قابل تفهیم است..... ۲۹
- ۲۹-۱-۲-۱-۴-۶- وحی دریافت معارف الهی است..... ۲۹
- ۲۹-۱-۲-۱-۴-۷- وحی موهبت خاص الهی است..... ۲۹
- ۳۰-۱-۲-۱-۴-۸- وحی ارتباطی غیبی همراه با تبیین غیبی است..... ۳۰
- ۳۰-۱-۲-۱-۴-۹- در وحی به پیامبر فرشتگان نیز همراه هستند..... ۳۰
- ۳۱-۱-۲-۱-۴-۱۰- کارگزاران وحی در قلمرو حاکمیت پروردگارانند..... ۳۱
- ۳۱-۱-۲-۱-۴-۱۱- وحی مصون از نفوذ شیاطین است..... ۳۱
- ۳۱-۱-۲-۱-۴-۱۲- وحی در ابعاد مختلف از خطا و عصیان مصون است..... ۳۱
- ۳۲-۱-۲-۱-۴-۱۳- قاطعیت در الهی بودن ارتباطی که به واسطه وحی صورت می‌گیرد..... ۳۲
- ۳۳-۱-۲-۱-۵- تعریف جامع..... ۳۳
- ۳۷-۱-۲-۱-۶- انواع وحی اصطلاحی..... ۳۷
- ۳۸-۱-۲-۱-۶-۱- وحی مستقیم..... ۳۸
- ۳۹-۱-۲-۱-۶-۲- خلق صوت..... ۳۹
- ۴۰-۱-۲-۱-۶-۳- القای وحی به وسیله فرشته به فرمان خداوند..... ۴۰

- ۴۰ ۷-۱-۲-۱- تبیین وحی در مکانیسم جامعه و جهان
- ۴۱ ۸-۱-۲-۱- رابطه معنای لغوی و اصطلاحی وحی
- ۴۸ ۹-۱-۲-۱- حقیقت وحی
- ۴۸ فصل دوم: انکار و امکان وحی
- ۴۹ ۱-۲-۱- انکار وحی
- ۵۲ ۱-۱-۲-۱- ادله منکران امکان وحی
- ۵۲ ۱-۱-۱-۲-۱- عدم سنجیت انسان با منبع وحی
- ۵۶ ۱-۱-۱-۱-۲- نقد و بررسی
- ۵۶ ۱-۱-۱-۱-۲-۱- دوساحتی بودن
- ۶۰ ۲-۱-۱-۱-۱-۲- توانایی کسب مراتب بالای کمال
- ۶۲ ۲-۱-۱-۲-۱-۲- عدم توانایی همه بر ارتباط و حیانی
- ۶۴ ۱-۲-۱-۱-۲- نقد و بررسی
- ۶۵ ۳-۱-۱-۲- وحی پرتوی ناشناخته از قانون علیت
- ۶۵ ۱-۳-۱-۱-۲- نقد و بررسی
- ۶۶ ۴-۱-۱-۲- مکان داشتن و عدم تنزیه خداوند در صورت امکان وحی
- ۶۷ ۱-۴-۱-۱-۲- نقد و بررسی
- ۶۷ ۵-۱-۱-۲- ناسازگاری محتوای کتب آسمانی با علوم مسلم و قطعی
- ۶۸ ۱-۵-۱-۱-۲- نقد و بررسی
- ۷۱ ۲-۲-۱- علل عدم پذیرش امکان وحی
- ۷۱ ۱-۲-۲- محدود اندیشی
- ۷۳ ۲-۲-۲- مادی‌گری

- ۷۴ ۳-۲-۲- تکبر و برتری جویی
- ۷۴ ۴-۲-۲- تعصب تقلید
- ۷۵ ۵-۲-۲- لجاجت
- ۷۶ ۶-۲-۲- انکار جهان ابدی
- ۷۷ ۳-۲-۳- امکان وحی
- ۷۷ ۱-۳-۲- شواهد و ادله امکان وحی
- ۷۷ ۱-۱-۳-۲- دلایل قرآنی
- ۷۷ ۱-۱-۱-۳-۲- مشیت الهی بر تحقق امر ممکن
- ۷۹ ۱-۱-۱-۳-۲- فضل الله
- ۷۹ ۲-۱-۱-۳-۲- رحمت خاص
- ۸۰ ۳-۱-۱-۳-۲- رزق ویژه
- ۸۱ ۲-۱-۳-۲- شواهد تاریخی
- ۸۱ ۱-۲-۱-۳-۲- وقوع وحی
- ۸۲ ۱-۲-۱-۳-۲- وجود قرآن دلیل بر امکان وحی
- ۸۳ ۲-۲-۱-۳-۲- رویاهای راستین
- ۸۵ ۳-۲-۱-۳-۲- الهام در بیداری
- ۸۶ ۴-۲-۱-۳-۲- الهام در جانوران
- ۹۰ ۳-۱-۳-۲- دلایل علمی
- ۹۱ ۱-۳-۱-۳-۲- خواب مغناطیسی
- ۹۳ ۴-۱-۳-۲- علم تجربی جدید
- ۹۳ ۱-۴-۱-۳-۲- تله پاتی

۹۴ دلایل عقلی ۲-۳-۱-۵-۵
۹۴ برهان‌های فلسفی ۲-۳-۱-۵-۱
۹۴ ذات و باطن انسان ۲-۳-۱-۵-۱-۱
۹۵ صفات و غرائز انسان ۲-۳-۱-۵-۱-۲
۹۶ انسان و ادراک ظاهری ۲-۳-۱-۵-۱-۳
۱۰۱ صلاحیت قلبی ۲-۳-۱-۵-۱-۴
۱۰۲ فصل سوم: نقد و بررسی بشری بودن آیات قرآن
۱۰۲ ۱-۳- مقدمه
۱۰۶ ۲-۳- اقتباس از کتب پیشین
۱۰۷ ۱-۲-۳- اقتباس از تورات
۱۱۲ ۲-۲-۳- اقتباس از انجیل
۱۱۴ ۲-۲-۳- نقد و بررسی
۱۲۳ ۳-۳- برگرفته از اشخاص و فرهنگ جاهلی
۱۲۴ ۱-۳-۳- اخذ قرآن از غلام رومی
۱۲۵ ۱-۱-۳-۳- نقد و بررسی
۱۲۸ ۲-۳-۳- دیدار با بحیراء راهب مسیحی
۱۲۸ ۱-۲-۳-۳- نقد و بررسی
۱۳۴ ۳-۳-۳- اخذ قرآن از ورقه بن نوفل
۱۳۴ ۱-۳-۳-۳- نقد و بررسی
۱۳۷ ۴-۳-۳- اخذ قرآن از سلمان فارسی
۱۳۸ ۱-۴-۳-۳- نقد و بررسی

- ۱۳۹ اشعار امیّه بن ابی صلت ۵-۳-۳
- ۱۴۰ نقد و بررسی ۱-۵-۳-۳
- ۱۴۱ نقش صابئه در تالیف قرآن ۶-۳-۳
- ۱۴۲ معنای لغوی و اصطلاحی صابئه ۱-۶-۳-۳
- ۱۴۲ عقاید صابئان ۲-۶-۳-۳
- ۱۴۳ مشابهت دین اسلام و صابئه در نماز ۳-۶-۳-۳
- ۱۴۳ مشابهت دین اسلام و صابئه در روزه ۴-۶-۳-۳
- ۱۴۳ نقد و بررسی ۱-۴-۶-۳-۳
- ۱۴۴ برگرفته از دین زردشت ۷-۳-۳
- ۱۴۵ تاریخ دین زردشت ۱-۷-۳-۳
- ۱۴۵ تعالیم زردشت ۲-۷-۳-۳
- ۱۴۶ اعمال دینی زردشتیان (تطهیر تشریفاتی، عبادت، نماز و ادعیه) ۳-۷-۳-۳
- ۱۴۷ نقد و بررسی ۱-۳-۷-۳-۳
- ۱۴۹ برگرفته از حنفیان ۸-۳-۳
- ۱۵۰ نقد و بررسی ۱-۸-۳-۳
- ۱۵۲ فرهنگ زمانه ۹-۳-۳
- ۱۵۳ تاریخچه ۱-۹-۳-۳
- ۱۵۴ دلایل تاثیرپذیری قرآن از فرهنگ زمانه ۲-۹-۳-۳
- ۱۵۵ رابطه قرآن با فرهنگ زمانه ۳-۹-۳-۳
- ۱۵۵ زدودن مقوله‌های خرافی فرهنگ عرب جاهلیت ۱-۳-۹-۳-۳
- ۱۵۷ اثبات و امضای مولّفه‌های مثبت فرهنگ عرب ۲-۳-۹-۳-۳
- ۱۵۸ اصلاح آداب و فرهنگ عرب ۳-۳-۹-۳-۳

- ۱۵۹۳-۳-۹-۴- نکات مورد توجه در مورد فرهنگ گزینی و فرهنگ سازی قرآن
- ۱۶۰۳-۳-۹-۵- زبان قرآن گویای فرهنگ عصر جاهلیت
- ۱۶۳۳-۳-۹-۵-۱- نقد و بررسی
- ۱۶۶۳-۳-۹-۵-۲- سخن آخر
- ۱۶۷۳-۳-۱۰-۱- واژگان دخیل
- ۱۶۹۳-۳-۱۰-۱- نقد و بررسی
- ۱۷۴۳-۳-۱۱- افسانه غرانیق
- ۱۷۷۳-۳-۱۱-۱- نقد و بررسی
- ۱۷۷۳-۳-۱۱-۱-۱- از نظر تاریخی
- ۱۷۹۳-۳-۱۱-۱-۲- از نظر قرآن
- ۱۸۰۳-۳-۱۱-۱-۳- از نظر عقلی
- ۱۸۳۳-۴- انعکاس درونی
- ۱۸۳۳-۴-۱- وحی رهاورد صرع و جنون
- ۱۸۵۳-۴-۱-۱- نقد و بررسی
- ۱۸۷۳-۴-۲- نبوغ سرشار پیامبر اسلام
- ۱۸۹۳-۴-۲-۱- نقد و بررسی
- ۱۹۲۳-۴-۳- وحی نفسی
- ۱۹۳۳-۴-۳-۱- نقد و بررسی
- ۱۹۷۳-۴-۴- تجربه انگاشتن وحی (تجربه نبوی)
- ۱۹۸۳-۴-۴-۱- تجربه
- ۱۹۸۳-۴-۴-۱-۱- تجربه در لغت
- ۱۹۸۳-۴-۴-۱-۲- تجربه در اصطلاح

- ۱۹۹ ۲-۴-۴-۳ دین
- ۱۹۹ ۱-۲-۴-۴-۳ دین در لغت
- ۱۹۹ ۲-۲-۴-۴-۳ دین در اصطلاح
- ۲۰۰ ۳-۴-۴-۳ تجربه دینی
- ۲۰۵ ۱-۳-۴-۴-۳ نقد و بررسی
- ۲۰۶ ۴-۴-۴-۳ تطبیق وحی قرآنی و تجربه دینی
- ۲۰۶ ۱-۴-۴-۴-۳ موارد اشتراک
- ۲۰۶ ۱-۱-۴-۴-۳ توانایی ذاتی انسان
- ۲۰۷ ۲-۱-۴-۴-۳ امکان ارتباط با عالم ماوراء طبیعت
- ۲۰۸ ۲-۴-۴-۴-۳ موارد اختلاف
- ۲۰۸ ۱-۲-۴-۴-۴-۳ جهت نیافتگی وحی از فرهنگ زمانه
- ۲۰۸ ۲-۲-۴-۴-۴-۳ روشن و تفضیلی بودن وحی
- ۲۰۸ ۳-۲-۴-۴-۴-۳ اطمینان بخشی وحی
- ۲۰۹ ۴-۲-۴-۴-۴-۳ شریعت آفرینی وحی
- ۲۰۹ ۵-۲-۴-۴-۴-۳ دخالت نداشتن بشر در وحی
- ۲۱۰ ۶-۲-۴-۴-۴-۳ تفاوت وحی با سایر کلمات پیامبر
- ۲۱۰ ۷-۲-۴-۴-۴-۳ ارائه اخبار گذشتگان و آیندگان در وحی
- ۲۱۱ ۸-۲-۴-۴-۴-۳ نبود اختلاف و تناقض در وحی
- ۲۱۲ ۹-۲-۴-۴-۴-۳ وحی موهبت خاص الهی است
- ۲۱۲ ۱۰-۲-۴-۴-۴-۳ تحقق پیدا کردن وحی به عنوان واقعیت خارجی
- ۲۱۲ ۱۱-۲-۴-۴-۴-۳ پیامدهای معرفتی وحی
- ۲۱۳ ۵-۴-۴-۳ عوامل پیدایش نظریه تجربه دینی در غرب

- ۲۱۳ شکست الهیات عقلی (طبیعی) ۱-۵-۴-۴-۳
- ۲۱۴ نقادی کتاب مقدس ۲-۵-۴-۴-۳
- ۲۱۵ تعارض علم با تعالیم تحریف شده آئین مسیحیت ۳-۵-۴-۴-۳
- ۲۱۶ جایگاه نظریه تجربه دینی ۶-۴-۴-۳
- فصل چهارم: وحيانيت الفاظ و معاني آيات قرآن ۲۱۱**
- ۱-۴ - مقدمه ۲۲۲
- ۱-۱-۴ - قرآن، کلام و مبانی ۲۲۴
- ۲-۴ - ادلة وحيانيت الفاظ و معاني آيات قرآن ۲۲۷**
- ۱-۲-۴ - شواهد و ادلة درون متنی ۲۲۷
- ۱-۱-۲-۴ - ادلة درون متنی / بخش آيات ۲۲۷
- ۱-۱-۱-۲-۴ - وحی و نصّ در آيات ۲۲۷
- ۲-۱-۱-۲-۴ - آيات تحدی و ساخت و ساز قرآن ۲۲۹
- ۱-۲-۱-۱-۲-۴ - تحدی به قرآن ۲۲۹
- ۲-۲-۱-۱-۲-۴ - تحدی به آورند قرآنی ۲۳۱
- ۳-۲-۱-۱-۲-۴ - تحدی به هماهنگی و عدم اختلاف در قرآن ۲۳۲
- ۳-۱-۱-۲-۴ - پیروی محض پیامبر از وحی ۲۳۳
- ۴-۱-۱-۲-۴ - آيات حاوی نهی پیامبر از پیشی گرفتن و یا تکرار آيات هنگام نزول ۲۳۶
- ۵-۱-۱-۲-۴ - آيات حاوی تهدیدهای پیامبر ۲۳۷
- ۲-۱-۲-۴ - ادلة درونی / بخش واژه‌ها و تعابیر ۲۳۸**
- ۱-۲-۱-۲-۴ - « انزال » ۲۳۸
- ۲-۲-۱-۲-۴ - « مجی مصدر جاء » ۲۴۰

- ۳۴۱ « القاء » -۳-۲-۱-۲-۴
- ۲۴۳ « تعلیم » -۴-۲-۱-۲-۴
- ۲۴۴ « قصّ » -۵-۲-۱-۲-۴
- ۲۴۷ « قرائت » -۶-۲-۱-۲-۴
- ۲۴۹ « تلاوت » -۷-۲-۱-۲-۴
- ۲۴۹ « ترتیل » -۸-۲-۱-۲-۴
- ۲۵۰ « کتاب » -۹-۲-۱-۲-۴
- ۲۵۳ « قول » -۱۰-۲-۱-۲-۴
- ۲۵۶ « عربی » -۱۱-۲-۱-۲-۴
- ۲۵۸ « صحف » -۱۲-۲-۱-۲-۴
- ۲۶۰ « واژه یا » -۱۳-۲-۱-۲-۴
- ۲۶۱ « سوره » -۱۴-۲-۱-۲-۴
- ۲۶۳ « حدیث » -۱۵-۲-۱-۲-۴
- ۲۶۶ « کلام الله » -۱۶-۲-۱-۲-۴
- ۲۶۷ ادله درونی / بخش روایات -۳-۱-۲-۴
- ۲۷۳ شواهد و ادله برون متنی -۲-۲-۴
- ۲۷۳ ویژگی‌های شخصی آورنده پیام -۱-۲-۲-۴
- ۲۷۳ راستگویی -۱-۱-۲-۲-۴
- ۲۷۶ اخبار پیامبران گذشته -۲-۱-۲-۲-۴
- ۲۷۶ بشارت عهدین -۳-۱-۲-۲-۴
- ۲۷۷ امی بودن پیامبر (ص) -۴-۱-۲-۲-۴
- ۲۸۰ دلایل عقلی -۲-۲-۲-۴

۲۸۱ ۴-۲-۱- تفاوت سبک
۲۸۱ ۴-۲-۲- آداب و عادات عصر جاهلی
۲۸۲ ۴-۲-۳- تکامل تدریجی و خطاپذیری انسان
۲۸۳ ۴-۲-۴- ساختار قرآن
۲۸۴ ۴-۲-۳- شواهد تاریخی
۲۸۴ ۴-۲-۳-۱- فقدان به هنگام نیاز
۲۸۵ فصل پنجم: پیامدهای بشری و الهی بودن (الفاظ و معانی آیات) قرآن
۲۸۷ ۵-۱- پیامدهای بشری بودن
۲۸۷ ۵-۱-۱- قداست زدایی
۲۸۹ ۵-۱-۲- خطاپذیری
۲۹۱ ۵-۱-۳- متن گریزی
۲۹۳ ۵-۱-۴- انسانی کردن وحی
۳۰۳ ۵-۱-۵- پلورالیزم و تکثرگرایی
۳۱۳ ۵-۱-۶- تعمیم نبوت
۳۱۶ ۵-۱-۷- نفی خاتمیت
۳۱۷ ۵-۱-۸- حذف اصول اجتماعی و نفی جاودانگی اسلام
۳۲۲ ۵-۱-۹- شکاکیت تمام عیار
۳۲۷ ۵-۱-۱۰- جبر مدرنیستی
۳۲۹ ۵-۱-۱۱- نفی اعجاز بیانی
۳۲۲ ۵-۱-۱۲- انکار وحی
۳۴۴ ۵-۲- پیامدهای الهی بودن
۳۴۴ ۵-۲-۱- عدم جواز جایگزین کردن الفاظ دیگر به جای واژگان قرآن

- ۳۴۴ ۲-۲-۵- معیار بودن عبارات موجود قرآن در فهم
- ۳۳۵ ۳-۲-۵- خطاناپذیری قرآن
- ۳۶۶ ۱-۳-۲-۵- دلایل عقلی
- ۳۳۷ ۱-۱-۳-۲-۵- وحی و علم حضوری
- ۳۳۶ ۲-۱-۳-۲-۵- عصمت
- ۳۳۹ ۳-۱-۳-۲-۵- قاعده لطف
- ۳۳۹ ۴-۲-۵- همخوانی وحی و دانش یقینی بشری
- ۳۴۱ ۵-۲-۵- فرا عصری بودن قرآن
- ۳۴۴ ۶-۲-۵- مانایی قرآن و محدودیت ناپذیری مخاطبان آن
- ۳۴۶ ۷-۲-۵- معیار نبودن تجربه برای معرفت
- ۳۴۸ ۸-۲-۵- پاسخگو بودن اصول کلی دین در برابر نیازهای ثابت و متغیر بشری
- ۳۵۰ - نتیجه گیری
- ۳۵۳ - فهرست منابع
- ۳۷۶ - کتابنامه
- ۳۷۹ - فهرست آیات
- ۴۰۷ - چکیده انگلیسی

فصل اول:

کلیات

- مقدمه
- مفهوم شناسی

- وحی در لغت
- کاربردهای قرآنی وحی
- وحی در اصطلاح
- خصوصیات وحی در قرآن کریم
- تعریف جامع
- مکانیسم وحی در جامعه و جهان
- انواع وحی اصطلاحی
- رابطه معنای لغوی و اصطلاحی وحی
- حقیقت وحی

۱-۱- مقدمه

«إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿١﴾»

آن [چه می گوید] چیزی جز وحی که بر او القاء می شود نیست.

«وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢﴾»

و [کافران] گفتند: «این [قرآن] همان افسانه های پیشینیان است که وی آن را رونویس کرده و هر صبح و شام بر او املا می شود.»

واژه "وحی" در اسلام از جایگاه ویژه ای برخوردار است و اساس و محور اصلی آموزه های دینی و منبع همه معارف، حکمت ها و هدایت های بشر به شمار می آید. تبلور وحی "قرآن مجید" است که لفظ، صوت، حروف و زبان آن نیز از منظر مسلمین کلام الهی است که با ویژگی های اعجاب انگیز و بلاغتی بی نظیر، در طول اعصار و قرون، در اختیار بشر قرار دارد و از طریق تلاوت آن، می توان به طور مستقیم با خدا و کلام او مرتبط گردید.

بنابراین نخستین امتیاز و خصیصه قرآن "وحی" بودن آن است. قرآن کریم بر عکس تمام

کتاب های موجود جهان، تنها کتابی است که تمام الفاظ و عبارات آن از آغاز تا سوره ناس، کلام ربّ العالمین بوده و از سرچشمه علم و رحمت بر لوح محفوظ و از آن جا بر بیت المعمور و از آن جا نیز به آسمان دنیا ارائه شده و سپس به وسیله فرشته وحی، دفعتاً (در قالب نفس و روح) و در پی آن تدریجاً

۱. نجم / ۴.

۲. فرقان / ۵.